

Oslo 31. januar 2024

23/5569 innspill til natur- og klimameldinger

Rambøll Norge takker for muligheten til å levere innspill. Ved ønske utbroderer vi gjerne i etterkant av høringsrunden.

I vårt innspill har vi tatt utgangspunkt i vår hverdag som samfunns- og miljørådgivere, og mange av innspillene går direkte på utfordringer vi opplever i vår hverdag, og som påvirker vår evne til å nå klima- og naturmålene i våre prosjekter og for våre kunder. Hovedfokus er på natur, med noen innspill også knyttet til klima.

Tre viktigste grep

Det aller viktigste for å nå våre natur- og klimamål er å kunne se nettopp disse aspektene, natur og klima, under ett. Klimakrisen er en av de største truslene for naturen vår, og nedbygging av natur er en av de største bidragsyterne til klimagassutslipp. Når vi ser i krystallkula frem til 2050, og en verden der vi har nådd klima- og miljømålene, tror vi dette var de tre viktigste grepene vi gjorde for å komme dit:

- ✓ **Naturnøytralitet:** Regjeringen fikk, i samråd med kommuner og økologer, laget en overordnet plan for hvor i landet det skulle vernes og restaureres for å nå 30 % representativitet, og laget rammeverk og incentiviløsninger som gjorde dette gjennomførbart for den enkelte kommune. Regjeringen innså samtidig at restaurering er dyrt, det tar lang tid å bygge fullvoksen natur og for ofte er det også vanskelig/umulig å restaurere til naturtilstand. Så regjeringen mente det var vel så viktig at ikke mer natur ble bygget ned, og det ble derfor gjort mer vanskelig å bygge ned natur og det ble innført krav til naturnøytralitet i alle kommuner.
- ✓ **Energiomstilling:** Regjeringen kuttet alle subsidieordninger som stimulerte til økt produksjon av fossil energi, samt ordninger som fjernet incentiver for å energieffektivisere. Enova sitt program for kutt av punktutslipp kom raskt i gang med effektive tiltak for å kutte store utslipp fra industrien.
- ✓ **Forbruksbaserte klimamål:** Norge fikk på plass forbruksbaserte klimamål som tok hensyn til vår reelle klimapåvirkning, og ikke kun våre geografiske, direkte utslipp. De forbruksbaserte klimamålene og tilhørende klimaregnskap tvang frem løsninger for et mer sirkulært samfunn. Det ble tilrettelagt for færre innkjøp, mer deling og forlenget levetid på eksisterende eiendeler/produkter gjennom relevante møteplasser.

Overordnet

Vi mener det er viktig at Norge behandler målene i Naturavtalen som **nasjonale mål**. Mange tenker vi har så mye natur, men en stor og økende andel er påvirket i mer eller mindre grad, og vi fortsetter å bygge ned ny natur bit for bit, så vi er nødt til å ta grep her hjemme for å beholde de økosystemtjenestene vi er så avhengige av.

Videre må **alle sektorer, næringsliv og industri være med** på å redusere både utslipp av klimagasser og fotavtrykk på naturen. Det må fra myndighetenes side legges til rette for at alle kan bidra, for eksempel gjennom sterkt miljøfokus i

RAMBØLL OG MILJØ

Rambøll er en miljø- og samfunnsrådgiver som lever av prosjekter for offentlig og privat sektor. Vi leverer rådgivnings-, arkitekt- og ingeniørtjenester særlig knyttet til bygg, energi, samferdsel, industri og VA.

Vår strategi er å være partner for bærekraftig utvikling for våre kunder. Vi er, som første norske bedrift, og første rådgivnings-selskap i verden, sertifisert ihht bærekrafts-målene. Vår målsetning er å oppnå bærekraftige prosjekter som bidrar til å nå målene i både Paris- og Naturavtalen, samtidig som vi bidrar i samfunns-utviklingen nasjonalt og internasjonalt.

Vår miljøavdeling består av ca 100 medarbeidere i Norge og ca 2300 globalt, og vi jobber med miljø både i tverrfaglige prosjekter og som separate miljøprosjekter.

Rambøll
Harbitzalléen 5
Postboks 427 Skøyen
0213 Oslo
Norge
<https://ramboll.com>

konkurranser, og gjennom retningslinjer, rammeverk og lover som gir like strenge krav til alle aktører. Det kan ikke legges på den enkelte aktør/bedrift/enkeltperson å skulle nå målene i klima- og naturavtalen.

I dag er det hver enkelt **kommune som forvalter arealene i sin kommune**. Vi forstår behovet for råderett i egen kommune, men samtidig opplever vi i dag stor forskjell mellom kommunene mtp hvordan de vurderer nedbygging av natur i forhold til andre samfunnsbehov/-ønsker. For ofte bygges naturen ned bit for bit, for eksempel fordi det gir arbeidsplasser og inntekter i den gjeldende kommunen. Vi savner strengere og likere retningslinjer, samt gode incentivordninger, så det blir enklere for kommunene å ta gode klima- og naturvalg.

For både klima og natur trenger vi **krav og tilrettelegging for sirkularitet**, ettersom produksjon og forbruk har så store miljøfotavtrykk. Vi ønsker at det i større grad legges til rette for dette for både privatpersoner og for en felles bygg- og anleggsbransje, og med forutsigbarhet, så det allerede i designfasen er mulig å planlegge for dette på en konkurransedyktig måte. Konkrete eksempler er momsfristak på brukte varer og endring i regelverket for dokumentasjon av byggevarer. Vi opplever at kunnskapen som trengs er til stede, men at endringen i lovkrav og incentiver går for sakte til å bidra i omstillingen til et sirkulært, fornybart næringsliv og samfunn.

I tillegg til lavere forbruk og produksjon er **vern av natur** et av våre aller viktigste virkemidler, og særlig sårbar og høykvalitetsnatur mener vi må ha et enda sterkere vern enn i dag. Vi opplever i dag at flere områder med viktig natur ikke er vernet, og at det selv i vernede områder er mulig å drive aktivitet som skader naturen.

Mer spesifikke utfordringer vi møter i vår hverdag

Nedenfor beskriver vi noen utfordringer vi møter i vår hverdag som miljø- og samfunnsrådgivere, og som gjør det utfordrende for oss og våre kunder å nå klima- og naturmålene.

Planvask: Det er flott at det er lagt til rette for at kommuner kan få støtte til planvask. Vi skulle ønske dette kunne utvides til å være pålagt for områder som har vært regulert til utbygging langt tilbake i tid, før det var så tydelig at vi står i en naturkrise. I dag opplever vi stadig å utføre naturkartlegginger der vi registrerer viktige arter og naturtyper, men der utbygger like fullt kan få bygge ned denne naturen ettersom området allerede er regulert til for eksempel boligformål. Vi mener ikke at det skal være umulig å bygge ned natur, men at det bør være særlig strenge krav knyttet til nedbygging, utbygging eller forstyrrelse av intakt og særlig verdifull natur (akvatisk og på land).

Naturens kvalitet: Ofte snakkes det om at vi må ta vare på det grønne, men «grønt» er ikke det samme som «naturmangfold». Ja, det er viktig med store nok arealer av grønt, men det grønne må også ha riktig kvalitet for å gi oss de økosystemtjenestene vi er på jakt etter. En gammel skog har for eksempel mye mer naturmangfold enn en ung skog, og det lever flere arter på en eik enn en bøk. Det er derfor behov for å kunne vurdere kvaliteten av det grønne. En mulighet er å innføre krav om naturregnskap i alle byggesøknader. Da vil man kunne se tall på både kvantitet og kvalitet av naturen, og hvordan disse vil endre seg ved en eventuell utbygging. Et eksempel på dette ser vi i England, som har innført Biodiversity Net Gain, og der de benytter Biodiversity Metric som målemetode. Denne målemetoden fungerer bedre på tomtestørrelse enn naturregnskapene som bygger på hovedøkosystemer i Norge. Videre kan Biodiversity Metric tilpasses så det bygger på det allerede etablerte norske naturtypesystemet NiN, og metoden går utover arealregnskap ved at den også tar med kvaliteten på de ulike naturtypene, ikke bare kvantiteten.

Kompensering: Et viktig virkemiddel for både arealnøytralitet og naturregnskap er kompensering av nedbygd natur ved å restaurere natur et annet sted. For at dette skal fungere er det behov for et system som følger det opp, slik at 1) utbygger kan finne grunneiere som sitter med landområder som kan restaureres (kan også organiseres i et kvotesystem), 2) det sikres at et restaurert/kompensert område kun kan telles én gang og 3) det restaurerte området må ha krav om ivaretagelse over en viss periode, så naturen har tid til å etablere seg og bli fullvoksen.

Nedbygging av natur: Restaurering er dyrt, vanskelig (noen ganger umulig), og det tar lang tid å bygge fullvoksen natur. Vi anbefaler derfor at det i størst mulig grad gjøres vanskelig å bygge ned eksisterende natur, og at restaurering og kompensering er siste utvei. Dette er i henhold til tiltakshierarkiet, som bør gjøres enklere å følge og mer vanskelig/dyrere å avvike fra. Dette er også viktig nå som det snakkes mye om arealnøytralitet og naturpositivitet, så ikke det oppfattes som at det ikke har noe konsekvens å bygge ned natur så lenge vi restaurerer eller bygger ny et annet sted. For oss som arbeider med arealplanlegging er det også tydelig at manglende oversikt og kontroll er en stor

del av utfordringen med nedbygging av natur. I tillegg til arbeidet som gjøres med å lage en oversikt over norsk natur kan en løsning være krav til utredning/beskrivelse i alle arealplaner, som er strengere enn i dag. Kanskje til og med kompetansekrav for utførelse av vurdering i arealsaker?

Naturpositivitet: I saker der natur faktisk blir bygget ned, mener vi det må stilles krav til naturpositivitet.

«**Connectivity**»: Det er også viktig å se alle arealbruksendringer i sammenheng, og vurdere arters og populasjoners muligheter for spredning og vandring mellom naturområder («connectivity»). Norges naturområder er blitt stykket opp mer og mer, og 100 km² skog i ett stykke er ikke det samme som 10 skogsområder som hver er på 10 km². Her er det behov for bedre system for å fange opp denne oppstykkingen og manglende vandringveier mellom ulike naturområder. Vi ser ikke at dette ivaretas godt nok i dagens system, selv om vi vurderer landskapsøkologiske sammenhenger.

Verdisetting av natur: Kostnaden ved klimakrisen og å bygge ned natur må komme tydeligere frem, så vi får en felles forståelse av viktigheten ved å bevare den. Naturen har en egenverdi som er vanskelig å måle i kroner og øre. Like fullt mener vi det vil være hensiktsmessig å prissette i hvert fall økosystemtjenestene. Det kan være vanskelig å forklare naturens verdi uten at vi har tall å slå i bordet med, og har vi tall er det også lettere å lage et system som sikrer at alle aktører må betale den reelle kostnaden det har på verden å bygge ut, bygge ned eller produsere varer.

- ✓ **Det er dyrere å la være:** Klimatilpasning er et godt eksempel her: Hans rammet oss i 2023. Finans Norge har skrevet at samfunnet kan spare seks kroner per investerte krone, ved å velge de mest lønnsomme klimatilpasningstiltakene. Vi ser at flomsikringstiltak fungerer, som prosjektet vårt i Mjøndalen der vellykket tverrfaglig prosjektering i tillegg til sikkerhet mot flom tilførte området sosiale møteplasser, biologisk mangfold og estetikk. Flomsikringstiltak betyr ofte store investeringer for kommunene, men kan samtidig spare dem for store kostnader knyttet til oppretting.
- ✓ I dag har vi et lovverk som sier at forurenser skal betale, men som i praksis ikke inkluderer klimagassutslipp fra kvotefri sektor eller den reelle kostnaden ved å bygge ned natur. Naturens egenverdi og verdien av økosystemtjenestene naturen leverer, må prises inn og vurderes i alle utbyggingssaker. Dette henger tett sammen med punktet på naturnøytralitet beskrevet på første side.

Konsekvensutredninger og nullalternativ: Konsekvensutredninger (KU) er et utrolig viktig verktøy for å vurdere effekten av en utbygging på flere ulike kriterier, deriblant naturmangfold og vannmiljø. Men vi opplever en utfordring med verktøyet sånn det er i dag, og så lenge planvask ikke er utført: Når effekten skal vurderes, skal det gjøres opp mot et nullalternativ. Men i veilederen er det lagt til grunn at vi skal/kan inkludere vedtatte planer inn i nullalternativet, som betyr at nullalternativet i mange utbyggingssaker i dag er reguleringsplanen for området. Dette betyr at dersom området er regulert til for eksempel næringsformål, så er nullalternativet et helt nedbygd areal, selv om tomta i dag kan være en naturtomt. Effekten på naturen vil være enorm (den blir borte), men i konsekvensutredningen vil konklusjonen stå som «ubetydelig konsekvens» siden vi skal sammenlikne utbyggingen med reguleringsplanen. Planvask og/eller endring i KU-regelverket er viktige virkemidler for at vi skal kunne vise de faktiske effektene av en utbygging.

Konsekvensutredninger og direkte/indirekte effekter: Med tanke på KU-regelverket er det også viktig med mer tydelige kriterier for hva som skal telle som direkte versus indirekte effekter, da de indirekte effektene ikke teller med i totalvurderingen av en KU. Her opplever vi mange diskusjoner i dag, og ønsker mer støtte i regelverket/beskrivelsene.

Digitalt kartgrunnlag: I henhold til naturmangfoldloven skal det vurderes samlet belastning når ansvarlig myndighet gir tillatelse til utbygging i områder med verdifull natur. Vi har imidlertid ikke en oversikt over hvilken natur som allerede er tapt grunnet nedbygging. Når den er bygget ned forsvinner den ut av databasene eller så oppdateres ikke områdene, slik at det ser ut som man fortsatt har denne naturen. Vi trenger løpende oppdaterte data og kart over hva som allerede er nedbygget, og det bør stilles krav til at dette rapporteres inn i utbyggingssaker.

Endring i framskrivningspraksis: I infrastrukturprosjekter bør det vurderes strengere om framskrivningene som ligger til grunn, eksempelvis transportframskrivninger for vegprosjekter, er reelle, og tilpasset omstillingen som er nødvendig for å nå klima- og miljømålene. Det bør belønnes dersom det er mulig å oppgradere eksisterende infrastruktur til å møte fremtidens faktiske behov.

Tilbakeføring av natur: Det bør stilles krav til tilbakeføring av anleggsområder, strenge krav til arealbruk innen midlertidig beslaglagte områder og krav om kompensasjon.

Rambøll mener for øvrig at Klimautvalget har gjort et solid stykke arbeid. Nå må regjeringen sørge for at de foreslåtte tiltakene implementeres snarest, og at ikke klima- og naturarbeidet svekkes av politiske endringer i årene som kommer. Av hovedanbefalingene fra 2050-utvalget mener vi det viktigste klimameldingen bør prioritere å følge opp er:

- ✓ **Alle beslutninger som tas i dag må baseres på et mål om at så godt som alle klimagassutslipp i Norge må være fjernet for godt innen 2050**
- ✓ **Arealpolitikken må begrense tap av natur og bidra til bevaring av naturens karbonlagre**
- ✓ **Det må koste mer å slippe ut**

Vi takker for muligheten til å komme med innspill og å påvirke vår felles framtid. Lykke til med det viktige arbeidet!

Therese Fosholt Moe

PhD Økologi

Avdelingsleder Naturmangfold & Økosystemer

Rambøll Norge

M +47 986 27 650

therese.fosholt.moe@ramboll.no